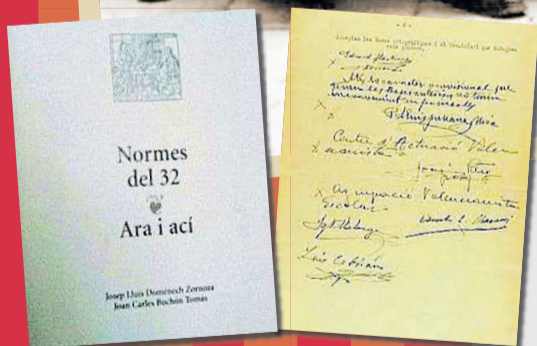


# 90 ANYS

# NORMES DE CASTELLÓ



**SIGNANTS.** Salvador Guinot, Lluís Revest, Àngel Sánchez Gozalbo i Gaetà Huguet, en representació de la Societat Castellonenca de Cultura; Salvador Carreres Zacarés (membre del Centre de Cultura Valenciana), Adolf Pizcueta (editorial l'Estel), Joaquim Reig (setmanari El Camí) i Emili Gómez Nadal (Agrupació Valencianista Republicana). La meitat eren intel·lectuals de Castelló; l'altra meitat prohoms valencianistes procedents de la capital valenciana.

## En defensa de la nostra **llengua**

El 21 de desembre de 1932 es van signar les Normes de Castelló.

◆ L'acord sobre el valencià va ser més que una qüestió ortogràfica.

◆ Castelló va celebrar el cap de setmana actes pel 90è aniversari.



APLEC DE 1932. Alguns dels signants de les Normes de Castelló, en l'Aplec de 1932. D'esquerra a dreta: Adolf Pizcueta, Enric Soler i Godes, Casimir Melià i Àngel Sánchez Gozalbo.

## UNA DATA PER A LA HISTÒRIA

# El Castelló de les

**Antonio José Gascó**

CRONISTA OFICIAL  
DE CASTELLÓ



**L**a infausta crisi de 1929, que havia arribat a Espanya quasi un any més tard, constrenyent la caiguda de la dictadura de Primo de Rivera, es trobava en un moment internacional àlgid i provocava al nostre país problemes econòmics crítics: altíssim nivell d'atur, endeutament familiar, tancament d'empreses i elevat dèficit de l'Estat. Tot això agreujat, a més, per la falta d'una cobertura social que protegira els aturats.

Amb tot, com assenyala amb encert Vicent Grau, la mitjana propietat castellonenca encara va permetre, al llarg de 1932, uns certs alleujaments econòmics que, per contra, no es van donar en les terres del sud d'Espanya on es van produir els desordres que van portar a la *sanjurjada*. Els principals problemes de falta de treball a Castelló estaven en la indústria vitivinícola i en la construc-

ció, perquè encara la taronja continuava havent una més de regular acceptació a l'estranger.

Davant aquest desolador panorama, l'ajuntament, al gener de 1932, dicta provisions creant una Junta de Defensa del Treball per a lluitar contra l'atur i garantir les jubilacions en els treballadors portuaris. Unes certes mesures *keynesianes* van facilitar el treball a la classe obrera, com la construcció del temple de la música, obra de l'arquitecte Maristany, i l'enderrocament de l'anterior plataforma al costat de l'obelisc, pavimentació de carrers, repoblació d'arbratge, aplanament i inauguració de l'aeròdrom en 1933 i altres obres per a activar el treball, singularment, l'edificació o remodelació d'escoles, en línia amb els preceptes del ministre Fernando de los Ríos, per a lluitar contra el preocupant analfabetisme, com les de l'Exèrcit, Herrero, Escultor Adsuara i Sixto Cámara, més una nova al Grau i la de Benadresa. Entre aquests centres, alguns estaven dotats de menjadors que permetien mitigar la fam dels alumnes més necessitats. Així mateix, es dicten normes per a l'estacionament d'autobusos al carrer d'Herrero al costat del Teatre Principal.

El complex panorama econòmic,

polític i social va portar als sectors catòlic-agraris a acceptar la consigna de Luis Lucia, instituint a Castelló, el 12 de febrer de 1932, la Dreta Regional Agrària, que va presidir l'acabament rendista Francisco León Font de Mora i els principis del qual no renunciaven a una certa autonomia provincialista i la defensa del

### ETAPA HISTÒRICA

➤ **Malgrat una situació econòmica crispada, la cultura castellonenca vivia una edat d'or**

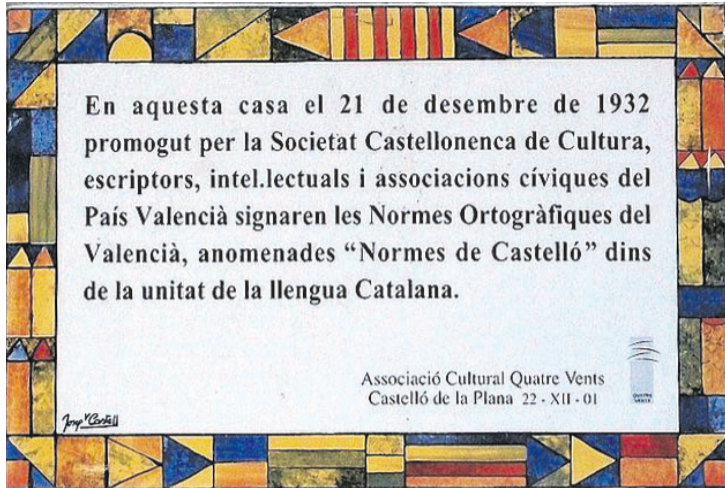
cooperativisme rural. De l'èxit d'aquest grup és referència la gestió de 115 comitès escampats per tota la província a la fi de 1933. Paral·lelament, s'establiria la Federació d'Organitzacions Obreres Catòliques, amb un sindicalisme col·lectivista continuador dels predicats del pare Vicent i de les cambres i sindicats agrícoles. Enfront d'ells, cal referir la instauració, al maig de 1932, del partit esquerrà d'Azaña, ARN (Acció Republicana), sota la direcció de José Fibla, substituït al febrer de l'any següent per l'advocat manresà Francisco Casas Sala, en el moment en què la immediata catàstrofe agrària local va començar a complicar-li la vida al Govern de la nació.

En efecte, la vicissitud financera es va embullar, i molt, quan el proteccionisme establert des de gener de 1933 pel mercat britànic va suposar un accentuat gravamen per a les exportacions tarongeres unit a les pressions de consignataris, exportadors i navilieres. Aquesta espínosa circumstància es va fer sentir en els jornalers que, per carambola, es van sentir vinculats amb les carnisseries de Casas Viejas (Cadis) i els desordres de Barcelona, Lleida, Bètera o Pedralba. La CNT va trencar amb l'UGT a qui acusava de

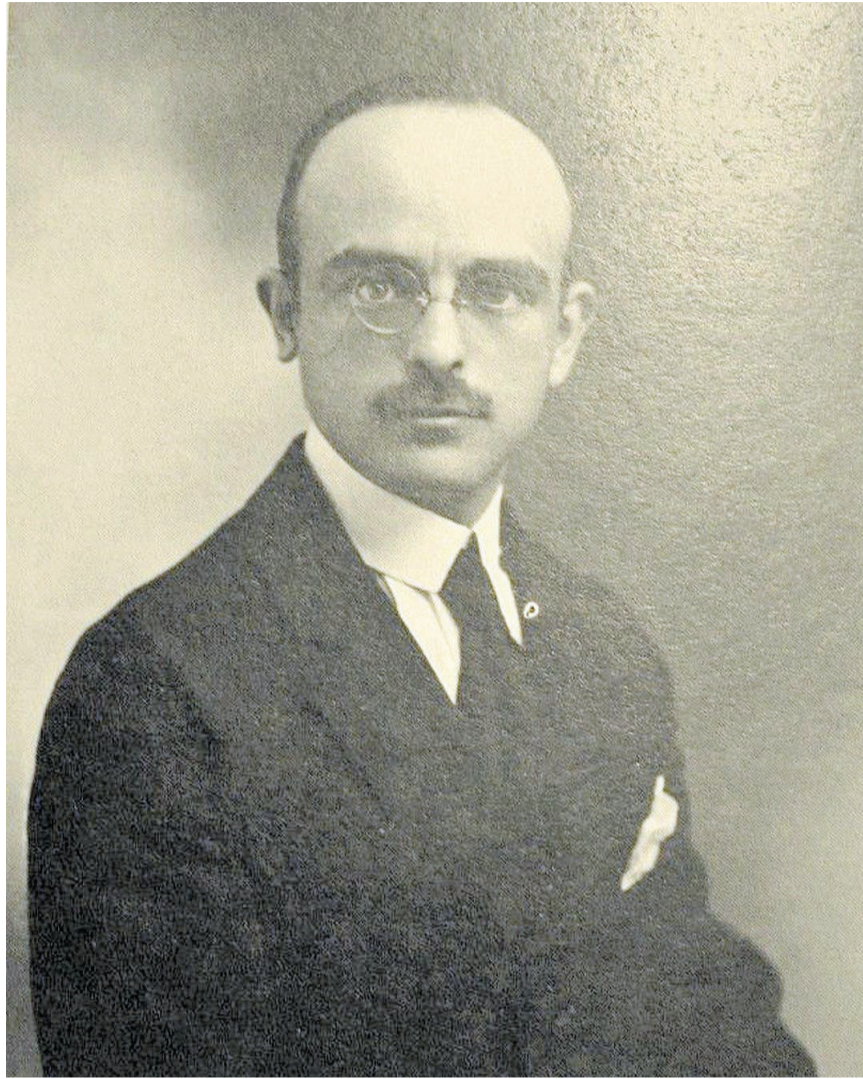
*compadrazgo* amb el govern i de no donar suport a les reivindicacions dels treballadors afectats per la misèria i l'atur. En la cadena d'aquestes revoltes, anarquistes forans que venien a impulsar la vaga a Castelló es van enfrontar, el 9 de gener de 1933, a la policia en la Ronda Magdalena, saldant-se la refrega amb diversos ferits. Les xifres d'atur a Castelló van ser alarmants en l'estiu i tardor d'aquest any, amb vagues dels obrers portuaris, forners, del gas, electricitat, aigua, fusters i altres sectors.

### CRISIECONÒMICA

Unida la crisi de la taronja a les de la construcció, de la ceràmica i de la viticultura, el PSOE i els partits d'Azaña i de Lerroux es culpabilitzaven mútuament en el territori local i en el Congrés de la situació. L'actitud del geòleg Royo en les Corts va fer votar una llei per a ajudar als xicotets propietaris d'horts castellonencs al mateix temps que, localment, el partit apostava per la redacció d'un estatut d'autonomia valencià. Per contra, el grup de Gasset prenia mesures populistes per a crear llocs de treball a base d'obres públiques municipals. Les dificultats de crisi, atur i misèria a Caste-



ACORD. Lluís Revest es va ocupar de la redacció de les Normes junt a Carles Salvador i l'acord es va firmar a la casa dels Martí Matutano del carrer Cavallers.



tellà destaca la literatura de Carlos Espresati o Rafael Catalá.

Al costat d'ells, cal parlar de Diego Perona, un actiu locutor i periodista en la per ell fundada emissora EAJ 14 Ràdio Castelló, que va tindre la seua seu en un local de la plaça Major, per a passar en 1935 a un pis de la part posterior del Teatre Principal. La ràdio va ser el gran vehicle d'informació, de cultura i d'oci locals i va tindre una excepcional força de difusió al Castelló dels temps republicans. Ja s'ha parlat de la devoció teatral de Perona pàgines arrere. Precisament, aquestes aficions li van portar a convertir-se en empresari del Principal durant un lustre.

Curiosament, la floració del grup de sabuts contrastava amb l'elevat grau d'analfabetisme de la zona, només superat per Múrcia en la geografia espanyola.

### CONSERVATORI

Especialment significativa va ser la creació, al setembre de 1932, del Conservatori de Castelló, amb un destacat claustre de professors en el qual figuraven els germans Pascual i Vicente Asencio, a càrrec de les assignatures de Solfeig i Harmonia; Encarnación Mus, Josefa Gimeno, Concha Añó, que feien classes de piano; Ismael Cerezo era professor de violoncel; i Abel Mus, el ja destacat violinista, apart d'impartir ensenyaments d'aquest instrument, es va fer càrrec de la direcció. A l'any següent es va incorporar al claustre el guitarrista Rafael Balaguer. El centre d'ensenyament musical ocupava el casalot del Comte Pestagua, en la plaça de María Agustina, llavors retolada com de l'Alcalde Forcada, i va tindre com a primers números de matrícula a les germanes Matilde i Josefina Salvador, filles del prestigiós violinista local Josep Salvador, conegut popularment amb l'afectuós malnom de *prima*. La vinculació de la família Salvador Segarra amb la música va ser absoluta. Basta recordar que el celeberrim pianista Enrique Granados va tocar en una audició privada en companyia de Joaquina Segarra, germana de la mare de Matilde, i Josefina Salvador, deixant testimoni d'aquesta actuació en estampar la seua signatura en l'arpa del piano familiar, encara atresorat pels seus *deudos*.

El Conservatori va dur a terme una important activitat docent i també artística, en col·laboració amb la Societat Filharmònica, sent la seua sala d'actes escenari de concerts tant dels programats per l'entitat musical, com dels oferits pels més avantatjats deixebles i per descomptat pels professors del centre musical. En aquest es va arribar a crear una orquestra simfònica dirigida per Vicente Asencio i el seu claustre va ser especialment sensible a la difícil situació social de l'època, oferint no pocs recitals benèfics per a remeiar la situació de l'abundant atur obrer. L'esclat de la insurrecció del 18 de juliol de 1936 va posar fre a les tasques de la institució docent, encara que es van continuar fent classes i fins i tot concerts caritatius, com l'efectuat pels seus professors en el Teatre Principal a benefici del Socorro Rojo Internacional el 20 de gener de 1937.

conservadors a marxistes i tots ells homes de bé, que anteposaven la cultura i el diàleg a qualsevol consideració de partit. Aquells signants tenien molt clara la vertebració de la llengua amb un propòsit d'unió, com hui el continuen tenint la gran majoria dels castellonencs.

Com ha assenyalat el rellevant sociolingüista i bon amic Vicent Pitarx, el propòsit de les Normes suposa una part essencial de l'estratègia política del valencianisme que, amb la voluntat de vertebrar la societat entorn de la llengua pròpia, arriba a la conclusió que només un model de llengua creïble i apte per als usos d'una societat moderna permetrà aquesta vertebració de la societat en un sentit nacional.

### LA LITERATURA

La literatura castellonenca en el període republicà va des del relat agrarista d'indole popular de Salvador Guinot, Pascual Tirado o Enrique Ribés a *Les notes valencianistes* de Gaetà Huguet Brea, els assajos del doctor Francisco Cantó o a la novel·la *Fontrobada*, de Sales Boli, sense oblidar l'exaltació del popular genere de la sarsuela deguda al significat pianista i compositor Àngel Gascó, autor de *Mos quedem*, un saineit de signe costumista, el text musical del qual s'ha perdut, o de Pascual Asencio, autor d'una altra obra del mateix gènere titulada *La font*, amb lletra de Salus Serrano. Però, per damunt de tot, mereix destacar-se la poesia i la crítica literària i artística de Bernat Artola, sens dubte el més gran poeta del segle XX de les lletres castellonenques. En cas-

# Normes

lló es van tolerar amb relatiu ordre, però en la resta de la nació es va produir una acarnissada polarització per l'esquerra, ja que les mesures preses van generar enfrontaments armats entre obrers i llauradors amb les forces de l'ordre públic. En els grups de la dreta, per contra, trobem l'oposició de la patronal i l'Església. Això va generar el descontentament popular, buscant-se l'organització en partits i associacions capaços de fer front al Govern d'Azaña que, després de tres mandats i ser substituït per Lerroux i Martínez Barrio, va perdre el suport del PSOE, el que va motivar la convocatòria d'eleccions per al 19 de novembre de 1933.

Mentre el panorama polític i econòmic es crispava en tota la nació, la cultura local castellonenca continuava vivint una autèntica edat d'or, com ho demostra la signatura, el 21 de desembre del 1932, de les Normes de Castelló, que certificaven l'adopció per al valencià de la reforma ortogràfica de l'Institut d'Estudis Catalans, establida per Pompeu Fabra i que s'havia materialitzat en l'ortografia de 1913, i la Gramàtica Catalana, del 1918. Nombroses institucions culturals valencianes van admetre l'acceptació d'aquestes regles, produint-se

la signatura a Castelló com a part de l'estratègia definida entre Adolf Pizcueta i Gaetà Huguet, que consideraven, segons Josep Daniel Climent, que «a la ciutat de València les postures divergents entre els sectors valencianistes no farien sinó no destorbar el procés».

### LA REDACCIÓ

En les reunions preparatòries es va decidir que Lluís Revest s'ocuparia de la redacció de les Normes, una labor en la qual també va col·laborar Carles Salvador. L'acord es va signar a la casa dels Martí Matutano, del carrer Cavallers, i entre la nòmina dels signants es compten, a més de 14 entitats culturals, com la Societat Castellonenca de Cultura, el Centre de Cultura Valenciana, Seminari de Filologia de la Universitat de València, Lo Rat Penat o l'Agrupació Valencianista Republicana, notables personalitats encapçalades per Lluís Fullana i Lluís Revest, màximes autoritats lingüístiques del moment. Al costat d'ells cal ressenyar altres noms destacats com Adolf Pizcueta, Almela i Vives, Carles Salvador, Teodor Llorente, López Chavarrí, Sanchis Guarnier, Nicolau Primitiu Gómez i els castellonencs Salvador Guinot, Gaetà Huguet, Sánchez Gosalbo, Luis Sales, Ramón Huguet,

Pascual Tirado, Maximiliano Alloza, Juan B. Porcar, Enric Soler, Joan Simón, Emilio Caldach, Honorio García i així fins a 61 signataris. És significatiu que, en repassar els seus noms, trobem escriptors, polítics, activistes culturals i professionals de tota índole, adscribibles a un espectre ideològic ben extens, des de

### CREACIÓ

➤ **Els signants tenien molt clara la vertebració de la llengua amb un propòsit d'unió**

## “ JOAN RAFAEL RAMOS

VICEPRESIDENT DE L'ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA

# «Hem de construir una societat en que fem un ús ple de la nostra llengua»

Miguel Mora || CASTELLÓ

Vicepresident de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua des de 2017, Joan Rafael Ramos Alfajarín (Borriol, 1965) va ser reelegit en març. Conversem amb ell sobre l'impacte de les Normes del 32 en el seu 90è aniversari.

### – Què van suposar les Normes del 32 per a la societat valenciana, vist en retrospectiva?

– Per a entendre què significa la signatura de les Normes del 32, cal situar-nos en l'època. Recordem que la llengua que parlaven majoritàriament els parlants al carrer era el valencià; en canvi, la llengua de l'escola i la llengua en què s'escrivia, en general, era el castellà. El valencià escrit, després d'un període medieval de gran producció escrita i d'uns segles posteriors amb un descens de l'escriptura en valencià com a conseqüència dels esdeveniments històrics, arriba a finals del segle XIX i principis del segle XX en una situació d'anarquia ortogràfica. Cada u escrivia com bonament podia: uns imitant els textos antics, uns altres adoptant solucions pròpies del castellà i uns altres amb la idea d'intentar buscar una convergència amb les normes ortogràfiques de 1913 proposades a Catalunya. La idea de recuperació de la llengua en àmbits formals escrits només es podia aconseguir si els valencians tenien una ortografia acceptada per la majoria i que no fora substancialment diferent de la que també s'havia adoptat a Catalunya. I això és el que es va produir amb la signatura de les Normes de Castelló l'any 1932. Era un acord fonamental per a evitar discussions estèrils entre els escriptors i per a un reconeixement explícit de la unitat de la llengua parlada per valencians, catalans i balears.

### – Què va aportar Castelló a aquella redacció?

– Castelló en la dècada dels anys 20 del segle passat era una ciutat molt viva culturalment, en gran part gràcies al dinamisme que es va produir al voltant de la Societat Castellonenca de Cultura i del seu Butlletí. Molts dels membres d'esta entitat i dels seus col·laboradors eren intel·lectuals i escriptors de prestigi dins de l'àmbit valencià (Salvador Guinot, Àngel Sánchez Gosalbo, Lluís Revest, Pasqual Tirado, Francesc Almela i Vives), i també sensibles a la recuperació escrita del valencià. La seua visió de la llengua no es perdia en conflictes identitaris, com sovint passava en la ciutat de València, i tot això va ser determinant perquè Castelló tinguera un paper decisiu i fora la ciutat elegida



ACADÈMIC. El vicepresident de l'AVL, Joan Rafael Ramos Alfajarín, en el seu despatx.

per a l'acord ortogràfic.

### – Quin ha sigut el pes de la província en l'AVL des de la seua creació?

– L'Acadèmia Valenciana de la Llengua està constituïda per membres que intenten representar tot el territori valencià. Però crec que és realment important destacar el pes que han tingut els representants de les comarques castellonenques. Durant els primers vint anys d'existència de la institució (2001-2022), la presidència ha anat a càrrec de dos acadèmics de la zona: Ascenció Figueres (Nules) i Ramon Ferrer (Vila-real). En els darrers deu anys, la vicepresidència també ha sigut repre-

## EVOLUCIÓ

«Els signants de les Normes no s'imaginaven la projecció que té ara el valencià»

sentada per gent d'ací: Josep Palomero (Borriana) i jo mateix (Borriol). I des de la creació de l'AVL han passat o continua havent-hi persones de diferents pobles castellonenques: Alfred Ayza (Peníscola), Lluís Meseguer (Herbers), Marisol González (Nules), Rosa Agost (Castelló) i Joan Francesc Mira (de València, però resident a Castelló gran part de la seua vida).

### – Com ha evolucionat el valencià en aquests 90 anys?

– Si la qüestió es planteja des d'un punt de vista del que va ser la signatura de les Normes del 32 en relació amb la nostra situació actual, la res-

posta és que l'evolució ha sigut molt positiva. S'ha passat d'escriure esporàdicament la llengua a una producció escrita significativa. L'ortografia unificada s'ha consolidat entre els escriptors i la *Llei d'ús i ensenyament del valencià* ha permès introduir el valencià a escola. Si bé encara falten moltes coses per arribar a una situació normalitzada del valencià en la nostra societat, la diferència respecte a ara fa 90 anys és molt gran. Segurament, si a les persones que van signar l'Acord se'ls haguera dit que, al cap de 90 anys, la llengua tindria la projecció que té ara, no s'ho haurien cregut.

### – Quin ha estat el paper de l'AVL?

– L'AVL es va crear amb l'objectiu que els valencians tingueren un referent normatiu propi en matèria lingüística. En este sentit, l'entitat no podia deixar de banda la tradició i l'esforç que van fer molts valencians per la llengua i per buscar un acord ortogràfic. És per això que les seues gramàtiques tenen com a base les regles ortogràfiques de les Normes de Castelló. Al mateix temps, l'AVL també ha fet un gran treball de recuperació de paraules valencianes que s'ha vist reflectit en el seu Diccionari Normatiu Valencià. Esta tasca repercuteix en una major estabilitat i prestigi de la llengua i en una projecció social completament necessària en una societat com l'actual en què hem de conuiu amb altres llengües que disposen de més mitjans.

### – Quins serien els majors encerts de la institució?

– Crec que un dels majors encerts de l'AVL ha sigut treballar persistentment i sense estridències des de la seua creació i aconseguir un reconeixement social i acadèmic, a pesar de les reticències que havia suscitat inicialment en els entorns acadèmics i culturals valencians.

### – I els errors o tasques pendents?

– Pense que més que parlar d'errors és més apropiat parlar d'aspectes a millorar. Per a mi, és molt important continuar treballant en la consolidació de l'AVL en tots els àmbits socials i culturals, i en la construcció d'una societat en què tots els valencians ens sentim orgullosos de la nostra llengua i en fem un ús ple, i en què els polítics deixen d'usar-la com una arma política.

### – En què s'està centrant l'AVL en aquests moments?

– L'AVL té encomanades per llei diverses tasques entre les quals sempre se solen destacar aquelles relacionades amb la normativa ortogràfica, gramatical i lèxica del valencià.

MEDITERRÀNEO

## «L'AVL tracta de resoldre dubtes del valencià»

– Com valora la seua etapa com a vicepresident des de 2017?

– No sé si em toca a mi valorar la meua trajectòria personal, però sí que m'agradaria dir que estic molt content de poder contribuir a la consolidació de la institució i a una major entesa entre tots els sectors culturals, socials i polítics valencians que ens porte a un respecte i estima per la llengua pròpia i a un convenciment que cal continuar treballant perquè el valencià tinga un ús normalitzat en tots els àmbits socials.

– Després d'haver estat reelegit el darrer mes de març, quines són ara les seues prioritats?

– Encara hi ha molta faena per fer. La nostra societat està canviant d'una manera molt ràpida com a conseqüència de la globalització, i això no ajuda gens les llengües que no tenen un estat darrer. Per a mi, és prioritari continuar mostrant-nos com una entitat estable i que es preocupa per les necessitats dels usuaris de la llengua. L'AVL està al servei dels valencians; per tant, hem de continuar treballant per a facilitar-los les coses, creant les ferramentes i els recursos adequats perquè puguen resoldre amb una certa facilitat els dubtes que puguen tindre i perquè puguen rebre un assessorament de qualitat.

Este treball és revisat, si cal, temporalment, però en principi la tasca codificadora ja està consolidada. Ara és el moment d'actualitzar i de revisar el nostre diccionari, que ja compta amb més de 90.000 entrades i de potenciar el Portal Terminològic Valencià, dedicat a les paraules pròpies dels llenguatges d'especialitat. Tant l'un com l'altre es poden consultar a Internet i, des que es van posar en línia fins ara, ja compten amb més de 114 milions de consultes. Una altra tasca important de la institució és tot el treball que es fa d'investigació i promoció de la toponímia valenciana. Cal recordar que l'AVL és la institució encarregada de fixar correctament el nom dels pobles i desenvolupa una funció assessora fonamental de la toponímia menor. Això també té una incidència en la nostra societat; de fet, quan utilitzem un GPS, si els noms de les aplicacions no estan normalitzats i escrits correctament, podem tindre problemes a l'hora de trobar llocs. Per un altre costat, també és destacable, entre altres facetes, el paper de l'AVL en la projecció d'autors valencians (escriptor de l'any), en la dinamització d'associacions culturals i en la col·laboració, a través de convenis, amb ajuntaments, diputacions i universitats en la promoció del va-

lencià. A més a més, l'AVL du a terme nombroses publicacions sobre la llengua, entre les quals avui m'agradaria destacar l'aparició del còmic sobre les Normes de Castelló *Llengua màgica: un dia al parc de les normes*.

– Recentment coneixíem que, segons una enquesta de la Conselleria d'Educació, cada vegada hi ha més persones que parlen i escriuen bé en valencià, però l'ús social de la llengua baixa. A què es deu aquesta contradicció? Què s'està fent per a incentivar l'ús?

– Les competències en esta matèria les té assumides la Conselleria d'Educació, Cultura i Esport, i la política lingüística que es du a terme depén de les iniciatives pròpies dels governs valencians. Si l'ús de la llengua ha baixat, això vol dir que hi ha coses de la política lingüística que s'haurien de canviar. Les societats modernes solen deixar-se portar per la imitació, especialment per la que procedix de persones i sectors

## FUTUR

«És fonamental que hi haja una transmissió de la llengua de pares a fills»

poderosos. En la societat valenciana, encara hi ha molts sectors poderosos on l'ús del valencià és testimonial. Encara hi ha molts polítics i empresaris que prefereixen expressar-se en públic en castellà. La major part de la documentació administrativa i judicial o l'ús que fan de la llengua els jutges, les forces armades o l'església és molt minoritari. Els mateixos mitjans de comunicació (premsa, ràdio i televisió) són majoritàriament en castellà. Per tant, si no s'intenten revertir estes dinàmiques, tenint en compte també que els fluxos migratoris actuals acaben acomodant-se a esta dinàmica d'ocultació del valencià, és molt difícil que l'ús de la llengua augmente amb els instruments amb què comptem actualment.

– Quins serien els principals objectius pel que fa a la llengua per als propers 10 anys? A quin escenari voldríem arribar en el centenari de les Normes?

– L'objectiu principal seria tractar que l'ús social de la llengua siga més gran. Una llengua només perviu si s'utilitza, però este ús no sols ha de ser en l'escriptura, sinó sobretot oralment i en tots els àmbits de la societat. És fonamental que hi haja una transmissió de la llengua de pares a fills, una actitud positiva i emocionalment activa cap al valencià i un compromís de promoció de la llengua per part dels polítics. Tindre una ortografia unificada ajuda a la normalització d'una llengua, però no la garanteix.

## PUBLICACIÓ DE L'AVL

# Un divertit còmic per apropar les Normes de Castelló als més joves

La publicació, amb guió de Manel Pitarch i dibuix de 'Xipell', converteix la capital de la Plana en un parc temàtic

R. D. M. | CASTELLÓ

Castelló convertida en un parc temàtic i tres amics que es deixen guiar per Cètrix --la lletra ç-- entre atraccions, normes ortogràfiques, monuments i fets històrics. Aquest és el punt de partida de *Llengua Màgica*, un còmic que edita l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL) en commemoració dels 90 anys de les conegudes com Normes de Castelló, signades a la ciutat.

La publicació, a tot color i de 16 pàgines, ha estat guionitzada per Manel Pitarch i dibuixada per Joan Montañés Xipell, i es suma a les iniciatives que porten celebrant-se durant tot 2022, per diferents entitats i institucions. L'il·lustrador ja havia col·laborat amb l'AVL en una publicació anterior --sobre la *Panderoles*, l'antic tren a vapor-- i ara explica que l'objectiu amb el nou còmic és «transmetre als estudiants i als joves de què parlem quan parlem de les Normes de fa 90 anys».

### TOMBATOSSALS I RIPOLLÉS

Per això, juntament amb Pitarch, ha creat «una mena de parc temàtic», en el qual a més de normes gramaticals i ortografia, també tenen un protagonisme destacat alguns emblemes urbanístics de la capital de la Plana, com el Tombatoassals o una de les escultures de Ripollés. «Hem inventat un parc temàtic i una *scape room* en el còmic, per a que el lector acabe tinent unes nocions bàsiques de la qüestió lingüística, però d'una forma lúdica», apunta Xipell.

Així, Castelló es converteix en eixes pàgines «en un parc temàtic dedicat a la llengua», amb «barques, túnels, cascades d'aigua i altres atraccions», diu.

### EN EL MUSEU ETNOLÒGIC

## Hui es presenta la publicació

► La presentació oficial del còmic '*Llengua màgica: un dia al parc de les normes*', editat amb motiu del 90è aniversari de les Normes de Castelló, tindrà lloc hui en un acte que es celebrarà a partir de les 11.30 hores al Museu Etnològic de Castelló.

► Està prevista l'assistència de la presidenta de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, Verònica Cantó, i del president de la Diputació de Castelló, José



PORTADA. El nou còmic commemora els 90 anys de les Normes.

A més a més de la fita de la unificació lingüística i qüestions gramaticals, Xipell explica que també han reflectit en la publicació «tots els àmbits en els quals es pot desenvolupar la llengua», des de la literatura i els teatres fins a les actuals xarxes socials.

També hi apareixen diverses qüestions de caracter cultural, com la música i els passacarrers; així com les muixerangues o els dimonis i bèsties de foc, elements presents en les festes populars.

### IMPULSORS

Un altre homenatge és per «a la gent que va impulsar el pacte per la llengua a Castelló, a les entitats de València i altres municipis que es van adherir i a les personalitats d'eixe moment històric de 1932», afirma el dibuixant.

«Però no ens quedem només ahí, sinó que també ens centrem en la vida actual i la futura, en la que el valencià es podrà viure en plenitud», resum Xipell.

Les conegudes com les Normes de Castelló, signades en la capital de la Plana en 1932, van suposar l'acceptació, per tots els territoris catalanoparlants, dels canvis ortogràfics que va encapçalador Pompeu Fabra i, per tant, que tots començaren a utilitzar el mateix model lingüístic.

Martí, que abans de presentar la nova publicació signaran un conveni de col·laboració entre les dos institucions per a continuar treballant pel valencià.

► L'acte també comptarà amb la presència tant del guionista del còmic, Manel Pitarch, com de l'il·lustrador, Joan Montañés Xipell, a més del regidor de Plurilingüisme de l'Ajuntament de la capital de la Plana, Francesc Mezquita.

## OPINIÓ

## Nou dècades d'èxit i participació

**Manuel  
Carceller  
Safont**DELEGAT DE LA PLATAFORMA  
PER LA LLENGUA  
AL PAÍS VALENCIÀ

L'acord normatiu del 1932 sobre el valencià, conegut com les Normes de Castelló, va ser més que una qüestió ortogràfica. Per a una llengua sense els drets lingüístics reconeguts al seu territori com el País Valencià, sense un ús oficial, sense un ús general i normal en la societat, les Normes en constituïen el fonament necessari.

Com han explicat respectables filòlegs, les Normes de Castelló van representar la plena acceptació al País Valencià de l'ortografia moderna de la llengua catalana, la de les Normes de l'Institut d'Estudis Catalans, creades per Pompeu Fabra i establertes el 1913.

Podríem comparar l'acord normatiu d'aquell 21 de desembre del 1932 amb una llavor vegetal. Va arribar en un moment clau, en el temps de canvis viscuts durant la Segona República. Poc es podia pensar que quatre anys després, el 1936, la barbàrie de l'alçament d'uns militars feixistes posaria la cultura i la mateixa societat valenciana a la vora de l'abisme. Aquella llavor de fixació normativa del valencià, fixada el 1932, va originar durant la dictadura franquista i la posterior transició democràtica com un arbre i després un bosc, el de la producció literària en llengua catalana al País Valencià, i el de l'incipient ús públic de la llengua.

El poble valencià ha tingut així en les Normes de Castelló un fonament lingüístic sòlid, adaptat al món contemporani i apte per a ser utilitzat en la difusió del valencià en la societat.

**CASTELLÓ PER LA LLENGUA**

Des de finals del segle XX, la plataforma cívica Castelló per la Llengua s'ha constituït com una coordinadora integrada per organitzacions polítiques, sindicals i culturals, amb la voluntat de mantenir present el llegat de les Normes de Castelló. Com a mostres il·lustratives del nou impuls de la celebració de les Normes, cal citar-ne com la més important el 50è aniversari, amb l'aplec del 25 d'abril del 1982 a la plaça de bous de Castelló, convocat per Acció Cultural del País Valencià, on Joan Fuster va pronunciar un discurs per a la història. Després vindrien els aniversaris 60è (1992), 70è (2002) i 75è (2017), en els quals van participar la Universitat Jaume I i l'Institut d'Estudis Catalans a través de la seu casteltonenca.

Aquestes celebracions han sigut una bona prova de la plena vigència de les Normes de Castelló al

**CONVOCATÒRIA.** Acte d'homenatge a les Normes de Castelló, celebrat el vespre del 21 de desembre, a la Casa Matutano, del carrer de Cavallers, l'any 2019.**COMMEMORACIÓ.** Enguany es commemora el 90è aniversari de les Normes de Castelló, l'acord normatiu de l'ortografia moderna de la llengua catalana adoptat en 1932.

segle XXI, i de la necessitat de vindicar-les que continua experimentant la part més conscient de la societat valenciana. La qüestió de les Normes ha generat tot un seguit d'iniciatives de divulgació (com ara conferències, taules redones, exposicions, publicacions, articles i notícies periodístiques) que a partir de Castelló s'han anat estenent arreu de la geografia valenciana.

També l'interès de les Normes de Castelló s'ha fet present al carrers de la capital de la Plana i també de poblacions com Vila-real, Borriol o l'Alcora, amb actes públics i amb manifestacions cíviques, convocades pels sectors valencianistes i pro-

**Carceller resalta que Castelló, com a ciutat de les Normes, hauria d'encapçalar la defensa i promoció de la llengua pròpia**

gressistes de la nostra societat. Entre aquestes convocatòries cal destacar les que ha tingut lloc a Castelló, vora la que podríem anomenar com a Casa de les Normes, a la Casa Matutano del carrer de Cavallers, en vespres del 21 de desembre, des dels anys 90 del segle XX fins ara. Aquell noble edifici va funcionar, durant els anys trenta del segle XX, com a seu de la Societat Castellonenca de Cultura, entitat clau en l'aprovació de les Normes.

**NOVA DIMENSIÓ DE LES NORMES**

Les Normes de Castelló constitueixen un element clau del valencianisme contemporani. I eixa rellevància

cultural i cívica ha generat, com a conseqüència, la qüestió de la necessària normalització lingüística de la societat valenciana actual.

Les Normes acordades a Castelló de la Plana en 1932 són una mostra de consens, de reconeixement de la catalanitat i constitueixen un impuls en la línia de la modernització de la societat valenciana. Aquesta és la gran força de la unitat normativa, la que ha fet possible resistir una llarga etapa de proscripcions i manipulacions lingüístiques, durant la dictadura franquista. Perquè l'èxit de les Normes de Castelló ha sigut l'èxit de la participació social, i eixe èxit és el que fonamenta que ara, per part de la societat civil, es puguem fer propostes a favor de l'ús de la llengua pròpia. Parlem de propostes com ara defensar un model lingüístic educatiu amb el valencià com a llengua vehicular, el requisit o competència en valencià per a accedir a qualsevol lloc de treball de les institucions públiques o la difusió normal dels mitjans de comunicació en català arreu de tot el territori lingüístic.

**NOVA OPORTUNITAT**

Eixos reptes han pogut plantejar-se al País Valencià a partir de la llavor de les Normes de Castelló. Per això celebrar els 90 anys de la seua aprovació és una nova oportunitat per a destacar la seua importància històrica i actual. Castelló, com a ciutat de les Normes, hauria d'encapçalar la defensa i promoció de la llengua pròpia, més del que ho fa ara. Seria una mostra de voler situar-se a l'avantguarda de la societat valenciana. Perquè la modernitat i la recuperació del valencià com a llengua comuna de la nostra societat són dos realitats que van sempre entrelaçades.

MEDITERRÀNEO

## OPINIÓ



**APLEC DE CASTELLÓ.** Fuster parla a la plaça de bous el 25 d'abril de 1982.



# Joan Fuster i les Normes del 32

**Vicent Pitarch Almela**

PRESIDENT DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS A CASTELLÓ



**S**om a punt d'assistir a la clausura del centenari de Joan Fuster, que ha coincidit amb d'altres commemoracions, com ara el seixantè aniversari de la seua mort i el norantè de les Normes de Castelló. Com veieu, la confluència d'aquestes efemèrides ens situa sobre la pista que el 1932, el de les Normes, l'escriptor insuperable de Sueca era una criatura de deu anys.

Curiosament, la relació concreta entre les Normes de Castelló i Fuster us costarà de trobar-la tractada en termes explícits, tant a l'abundant bibliografia publicada sobre l'obra fusteriana com en la diversitat d'aspectes i d'enfocaments amb què el centenari ha propiciat que revisitem Fuster i el seu formidable llegat civil i literari.

I tanmateix aquesta connexió va ser profunda, constant i productiva, i ho havia de ser, de manera inevitable, en un autor per a qui la llengua del seu poble constitueix un factor central, no sols simbòlic, en la formació de la personalitat de cada individu i en la construcció de la identitat de la nació.

No hauríem de perdre de vista la condició de ciutat singular que Fuster atribuïa a Castelló, la qual considerava l'autèntica per excel·lència –precisament perquè es mantenia lleial a si mateixa, fidel a les pròpies arrels– entre totes les grans ciutats del país. Sens dubte, l'excel·lència castellanenca havia assolit un prestigi notable durant la II República espanyola, gràcies sobretot a l'obra de la Societat Castellonenca de Cultura, que exemplificava la publicació del seu Butlletí. De fet, al setma-



**VALENCIÀ DE L'ANY.** El 29 de febrer de 1992, la Fundació Huguet lliura el seu premi al rector de la UJI. Des de la esquerra, Joan Fuster, el alcalde Jose Luis Gimeno, el rector Francesc Michavila, Pitarch, Sanchis y Mulet.

nari *El Camí*, el valencianisme de la República hi elogiava, en termes entusiàstics, la «bella capital de les comarques septentrionals», que «ha evidenciat una maduritat política, una inquietud conscient, una preparació ciutadana molt superior a la de València capital».

A banda del prestigiós Butlletí –ara esdevingut venerable publicació centenària–, la Castellonenca contribuïa a la preeminència de Castelló respecte del país, amb el protagonisme que va assolir en el procés de les Normes, acordades ací l'any 1932. Com és sabut, les Normes de Castelló constituïen la superació decisiva del desgavell dominant en l'ús escrit del valencià i el punt de partida de la codificació lingüística, això és, de la modernització de la llengua, que acceptava definitivament i amb decisió el valencianisme compromès. Ben mi-

**Fuster ressaltava la condició singular de Castelló, fidel a les pròpies arrels, front la resta de les ciutats del país**

rat, les Normes de Castelló eren la resposta al repte llançat per Pompeu Fabra, de «cal fer tot el possible per guanyar a València la batalla de l'idioma». Les Normes, en efecte, guanyaven la batalla i bé que ho declararia Fuster, el 1963, a Perpinyà: «També al País Valencià ha guanyat Pompeu Fabra la seua batalla».

La declaració l'havia feta Joan Fuster –fixem-nos-hi bé– en el cinquantenari de les Normes de l'Institut d'Estudis Catalans. I ell mateix, en l'altre cinquantenari homòleg, el de les Normes de Castelló, tingut al mític aplec de la plaça de Bous, al vent de senyeres i consignes proclamaria: «Venim a Castelló, on el 1932 van acordar-se les Normes, per fer una afirmació enèrgica, ferma, convençuda, de la nostra fidelitat a la llengua que parlem i a la nostra voluntat de restaurar-la en la seua plena normalitat cívica a tots

els nivells. Venim a Castelló, el 1982, a ratificar el sentit unitari, d'irreductible catalanitat, que inspirarà les Normes».

Deu anys més tard, la flamant Universitat Jaume I commemorava els seixanta anys de les Normes i el rector Michavila encarregava a Fuster la conferència inaugural de les jornades acadèmiques. Naturalment, Fuster acceptava la invitació no sols de grat sinó també amb entusiasme. Per desgràcia, no va poder ser-hi, perquè poques setmanes abans dels actes commemoratius, trobà la mort. De tota manera, en qualitat de traspasat va quedar formant part del patronat del 60è aniversari de les Normes de Castelló.

Per sempre més, Joan Fuster i les Normes romanen units, amb lligams profunds.

FOTOS: MANOLO NEBOT, LLUÍS ÒSCAR GARCIA, MARIA NEBOT I MONTSE MORALES



**CELEBRACIÓ.** La manifestació per a protegir l'ús del valencià va partir del carrer Cavallers.



**TRADICIÓ.** Els integrants de la Conlloga Muixeranga van representar la cultura popular.

## La festa a Castelló, en imatges

La capital celebra actes polítics i festius en commemoració de l'aniversari de l'ortografia valenciana



**ACTUACIONS.** Parint Versos van interpretar albaudes al recinte fester.



**COMMEMORACIÓ.** La capital de la Plana va acollir actes i una gran festa cultural en torn a la unitat de la llengua.



**FORMACIONS.** Al Tall va tornar a l'escenari acompanyat de la Unió Musical del Grau.



**AFLUËNCIA.** Els castellanencs es van bolcar en una festa marcada per la música i la cultura.